

F. JUREČIČ

Kolesarja.

IVO TROŠT:

Biserni grad.

ed pastirji, ki so se pred Turki skrili v jamo Pasico na Gornjem Igu, je bil tudi Gromov pastir Miko.

„Pazite tukaj,“ reče Miko tovarišem. „Če bo nevarnost, me pokličite. Grem pogledat globokeje v te prostore. Nekaj mi pravi, da s tem pomagam sebi in našim ljudem tam zunaj. Ko sem pasel tod okolo, sem že videl zgoraj na skali nad jamo gosposki opravljeno deklico moje starosti. V naročju je imela glavo grozne črne kače, ki se ji je telo gredo na solncu. Ko me je deklica ugledala, je takoj izginila kakor da se je udrla v zemljo, a kača, debela kakor žrd, je planila v to-le jamo. Strah me je bilo.

Drugič se je solnčila deklica sama brez kače. Vprašal sam jo, kaj dela. „Čakam rešitve,“ je bil odgovor, ki ga nisem umel, marveč samo debelo gledal. Zato mi je pripovedovala: „Moj oče je bil pred petsto leti gospodar mogočne graščine nad Iško vasjo, kjer še zdaj imenujete kraj Gradišče. Ko me je mama še dojila, me je z materjo vred preklel. Moja mama namreč ni bila graščakinja po rodu, marveč jo je oče izbral iz kmetiškega stanu. Kmalu jo je pa začel sumničiti, da je sporazumljena s kmeti, ki niso hoteli mirno in molče prenašati vseh krivic, ki jim jih je prizadeval moj oče. Ta sumnja pa ni bila opravičena. Moja mama ni podpirala nikogar izmen tlačanih kmetov; potezala se je samo za pravico, ki mora biti samo ena za gospoda in za kmeta. Oče ni hotel tega umeti. Njegova kletev se je uresničila: strela je z jasnega neba udarila v grad. Moja mama in jaz sva se pogreznili v to-le goro. Moj oče se je izpremenil v grozno črno kačo, ki se sme samo vsakih petsto let priti gret na solnce. Stiskani podložniki so dosegli pravico, ker so bili poslej sami svoji gospodarji. V globini pod nama zdihuje oče, obžaluje svoj greh in pričakuje rešitve.“

Vprašal sem grajsko deklico, kdaj bodo rešeni. „Težko, težko, da bomo kdaj. Moral bi priti mladenič edenindvajsetih let, še nedolžen in s trnjevo, o Božiču ozelenelo in ocvetelo enoletno mladiko na Sveti večer o polnoči, ko po vsem svetu pojo zahvalno pesem. S tisto šibico bi moral udariti mojega očeta trikrat po glavi. On, mama in jaz bi bili rešeni prokletstva. Iz bisernega gradu, kjer zdaj bivava midve, bi zopet prišli na zemljo in tukaj končali življenje, ki nam je bilo odmerjeno. Vse naše nekdanje bogastvo, tudi biserni grad bi dobil oni mladenič in mene za nevesto. Toda ko bi se bližal črni kači, bi moral ves čas molčati in niti za prst se ne bi smel umakniti. Ko bi udaril tretjič kačo s trnjevo sočno in cvetočo mladiko po glavi, bi moral odgovoriti: „Oba sva Adamovega rodu.“ Ako bi to storil prej, ako bi odgovoril kaj drugega ali bi celo bežal, gorje njemu in nam! Biserni grad, poln zlata in srebra, bi se podrł nanj; mi bi pa morali čakati drugega rešitelja zopet petsto let ali pa do sodnjega dne.“

In kakor prvič je grajska deklica izginila tudi sedaj brez sledu.

Ko je Miko končal, je vse prevzel strah. Branili so Miku naprej v podzemeljsko jamo. A ni se jim vdal. Debel koren je imel že prej izdolben. Doma ga je nalil s topljeno mastjo, na sredo zalil stenj in skrivaje potisnil v žep. Sedaj ga je prižgal in pogumno stopal naprej. Dva ali trije tovariši so šli nekaj časa za njim. Ko so videli, da ne opravijo ničesar, so se vrnili po mokrotnem potu nazaj k izhodu. Miko je šel dalje v neznane kraje. Jama je bila vedno lepša, večja in svetlejša. Po skalah na levo in desno so se lesketali svetli biseri, od stropa so visele dolge in debele sveče, najmanj stokrat tolike kakor o Božiču od slamnate strehe. Miko ni niti opazil, kdaj so ga ostavili tovariši. Kakor v gozdu med preprostimi debli se je s težavo pomikal med svetlimi stebri, ki so se tuintam dotikali stropa. Hitel je, da bi bil že skoro blizu bisernega gradu. Niti spomnil se ni, da leži globoko pod gradom črna kača — hudobni graščak, ki ga lahko zgrabi in stere prej, nego se izvrši rešitev.

Komaj je čakal, da ugleda grajsko devico ter jo vpraša, če bi mogel on letos o Božiču rešiti njo in njena roditelja. Zdelo se mu je, da jo že vidi, kako mu razlaga vsa vesela, kaj treba ukreniti, da doseže rešitev in pridobi neizmerno bogastvo. Ob tej misli je čutil v sebi toliko junaštva, da bi se prav nič ne bal črne kače. Saj bi bila rešitev največja sreča njemu — graščaku. Zato je že naprej razdelil pridobljene zaklade: sv. Lenartu na čast bi sezidal v domači vasi krasno cerkev. V nji bi se brala vsak dan sv. maša za graščaka in njegovo družino. Drugi del bi pustil svojim staršem ostalo bi obdržal zase, da bi pomagal ubožcem.

Srce se mu je že topilo v prihodnji sreči, ko bo lahko pomagal mnogim siromakom, ki so jim Turki pobrali imetje. Ogledoval je podzemeljsko krasoto in spoznaval, da jo šele sedaj prav umevā. Vse se je kar utrinjalo v raznobojnih biserih, v srebru, zlatu in škrlatu. Toda začelo je Mika vendar biti strah. Na to prej ni mislil: koren s svečavo je bil že malone — prazen. Luč mu je dogorevala, a on tukaj sam. Oziral se je strahoma okolo sebe in opazil, da že davno ni ves ta blišč svetloba njegovega korena; koren je

bil prava kresnica proti solncu ob tej razsvetljavi. Zato se je kmalu poto-
lažil in odložil misel o vrnitvi. Kako ne? V najkrasnejši bliščobi se je svital
nedaleč pred njim biserni grad. Sedaj mu je bilo samo žal, da ni kar danes
vzel s seboj trnjeve ozelenele in pred Božičem ocvetele mladike, žal mu je
bilo, da ni danes Sveti večer. Srce je hrepenelo le naprej, naprej... Bli-
ščoba ga je popolnoma omamila. Kakor solnce se je lesketal grad in kakor
mavrica njegovo obličje. Visoko gori na oknu pa je slonela grajska hči in
mu veselo kimala, naj se le približa. Šel je in čutil, da stopa vedno lažje.

„Tako se vedi, kakor sem te učila,“ je slišal Miko glas iz visoke line
in veselo zamahnil s klobukom, češ, zame nič strahu! Od gradu iz biserov,
zlata in srebra v nepopisni bliščavi ga je ločil samo še visok most. Preko
njega je moral v grad, drugod ni bilo dohoda. Kar ugleda pastir pod mo-
stom grozno pošast, ki preži, da plane nanj, ko položi nogo na most. Ogenj,
žveplo in smrad je puhalo proti njemu, da je bil kmalu ves v dimu. Slišal
je tudi glasove: „Tistega rodu si kakor ona, ki sem jo preklel. Ti me ne
boš rešil. Ne maram!“ Po teh besedah plane kača proti hlapčku, da ga
požre, in Miko se boječe umakne, najsi je imel ves čas ne samo na misli,
marveč tudi na jeziku odgovor, ki ga je naučila grajska devica: „Tistega
rodu sem kakor ti — po Adamu.“ S tem bi bil kačo ukrotil: v zadregi bi
bila, zakaj graščak bi vendar moral pomisliti, da smo vsi ljudje Adamovi
otroci. Priznal bi svojo zmoto in se rešil. Boga bi prosil oprostitev in mi-
losti. Toda Miko se je umaknil, in vse je bilo izgubljeno — tudi on. Za-
grmelo je, kakor da se podira Krim. Biserni grad je izginil, okolo hlapčka
je bila neprodorna tema — gluha noč. Ležal je vznak na vlažnih tleh in
samega sebe otipaval, če je še živ. To je bilo sicer res, a zato njegova za-
drega tem večja: koren z gorivom je ležal prazen poleg njega, glasu od
nikoder. Miko je klical na pomoč, pa ni njegov glas prodril nikamor. Čutil
je, da je sedajle uklet tudi on sam. Bridko je obžaloval svojo nerodnost,
da ni izgovoril tistih besed o pravem času. Morda bi se dalo kaj doseči
letos o Božiču. Premišljal je nesrečne duše, ki trpe že stoinsto let v tej
globini, in vsi trije so se mu zasmilili v srce: hči in njena roditelja. Ko bi
jih bil le rešil! Nič več mu ni bilo za bogastvo.

Kar zagleda pred seboj deklico — grajsko hčer. Plamenico je imela
v roki in črno je bila oblečena. Velela mu je, naj gre za njo in govorila
besede: „Srce imaš dobro, srce, a vse drugo je s teboj bolj pomalem. Ti
si bil prvi, ki si poizkusil našo rešitev. Zato ti pokažem pot iz te globine.
Mi ne bomo še rešeni. Morda nikoli.“ Miko je stopal za njo, pa je videl
deklico vedno bolj daleč pred seboj in njeno plamenico vedno manjšo. Že
zavpije: „Počakaj!“ ker je bila tema okolo njega, ko ugleda pred seboj
veliko razpoko, ki se mu je skozi njo nasproti smejal beli dan. Stopil je iz
gore in videl, da je visoko gori v Krimu. Razpoka za njim se je zaprla.
Pod Mikom v dolini je samevala cerkva sv. Lenarta, poleg nje pogorela
vas. Vaščani so gonili živino iz gozda, Miko je pomagal. Šel je tudi obiskat
tovariše v Pasici in pripovedoval, kaj je videl in doživel v Krimovi notranj-
ščini, pa mu vaščani niso verjeli.

